

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA

TÜRKİYE'DE SITMA

Prof. Dr. Recep AKDUR

Sunum Planı

1.Giriş ve Genel Bilgiler

2. Kurtuluş Yılları

2.1.Cumhuriyet Öncesi Dönem(<1919)

2.2.Kuruluş Yılları (1920-1938)

2.3.İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası (1939-1974)

3.Son İki Salgından Günümüze (1975-2021)

4.İçinde Bulduğumuz Koşullar

5.Öneriler

DÜNYADA SITMANIN ÖNEMİ

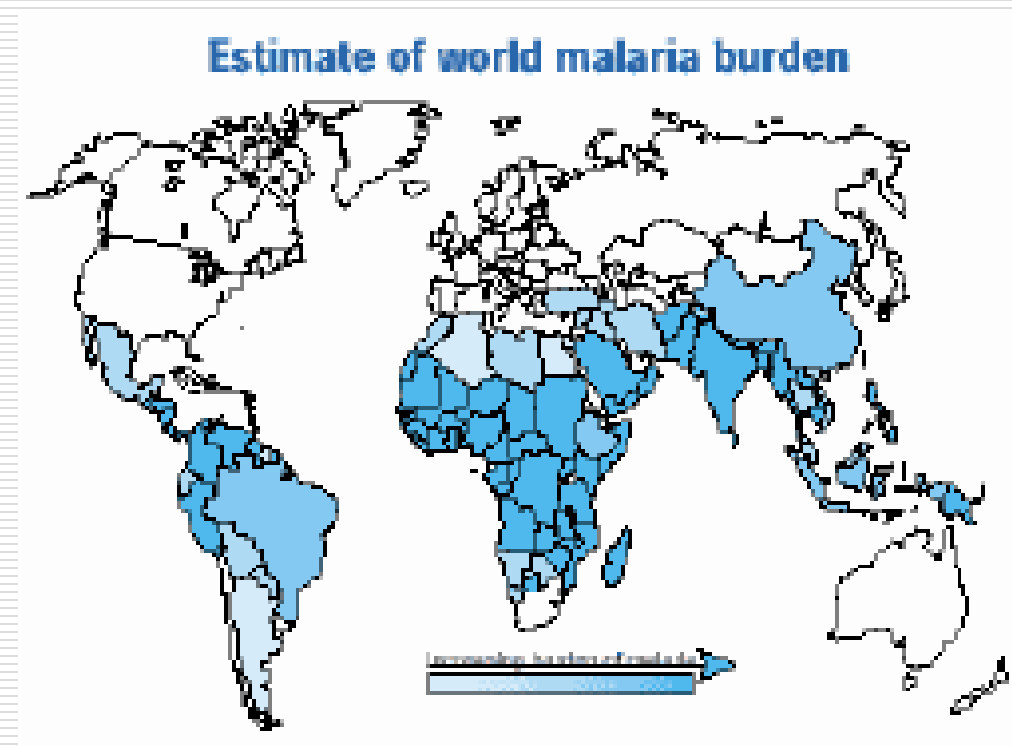
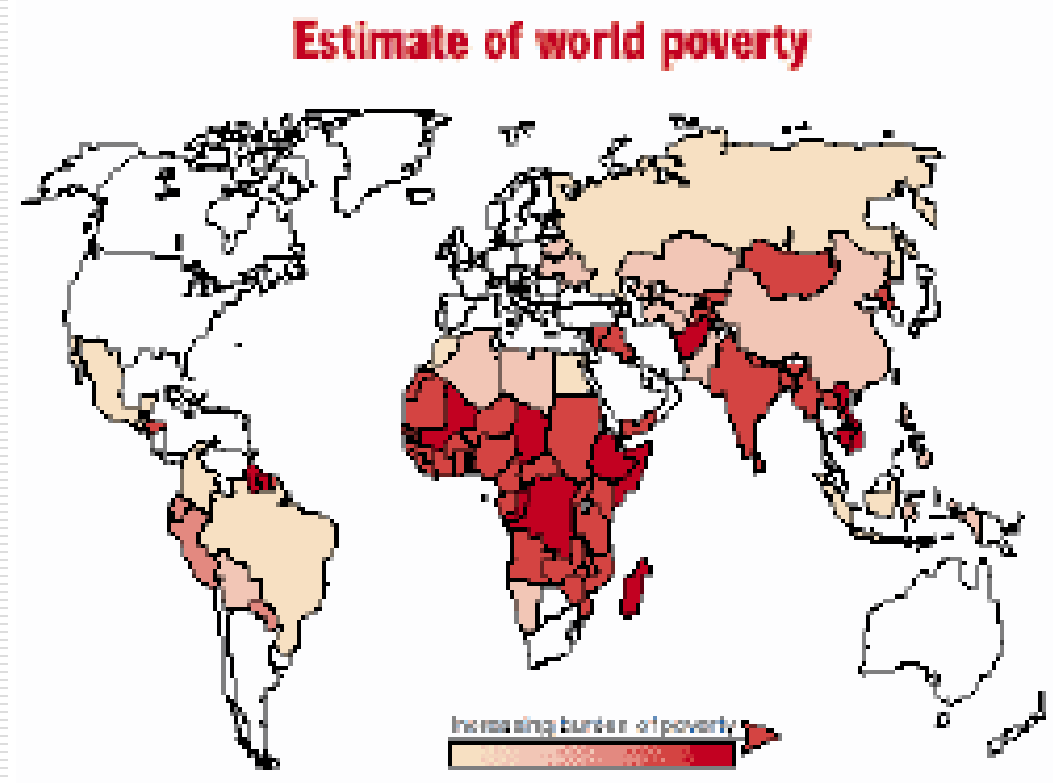
- Sıtma antik çağlardan bu yana insanlığı tehdit etmektedir.
- İlk insandan günümüze 108 milyar insan gelmiş geçmiş. Bunlardan 52 milyarı, başta sıtma olmak üzere sivrisinek ile bulaşan hastalıklardan ölmüştür.
- 21. Yüzyılın ilk çeyreğini tamamladığımız şu günlerde, 87 Ülkede 4 milyar insan tehdit altında. Her yıl resmi kayıtlarda 800.000 -1.000.000 olgu bildirilmekte bunlardan 500.000'den fazla ölüm meydana gelmektedir.
- Bazı bölgelerde beş yaş altı ölümlerin%75'i sıtma nedeni
- **DSÖ'ye göre günümüzün önemli üç hastalığından biri sıtma, diğer ikisi tüberküloz ve AIDS**

SİVRİSİNEK VE SITMA FARKINDALIĞI

- 1- Veba, kolera, verem, çiçek, tifo, frengi, enflüanza gibi daha dramatik salgınlarla birlikte görülmesi.
- 2- Enfeksiyon zinciri bileşenlerinin yanlış bilinmesi. Bunların bileşenlerinin ve mücadele kimyasallarının çok yeni 20.Yüzyılın ilk yarısında bulunması
- 3-Yoksulların hastalığı olması (varsılları tehdit etmemesi – yeni terapötik ajanların bulunmasının çok pahalı olması- bugünkü üretim ve dağıtım düzeninin bu masrafı karşılayamaması)

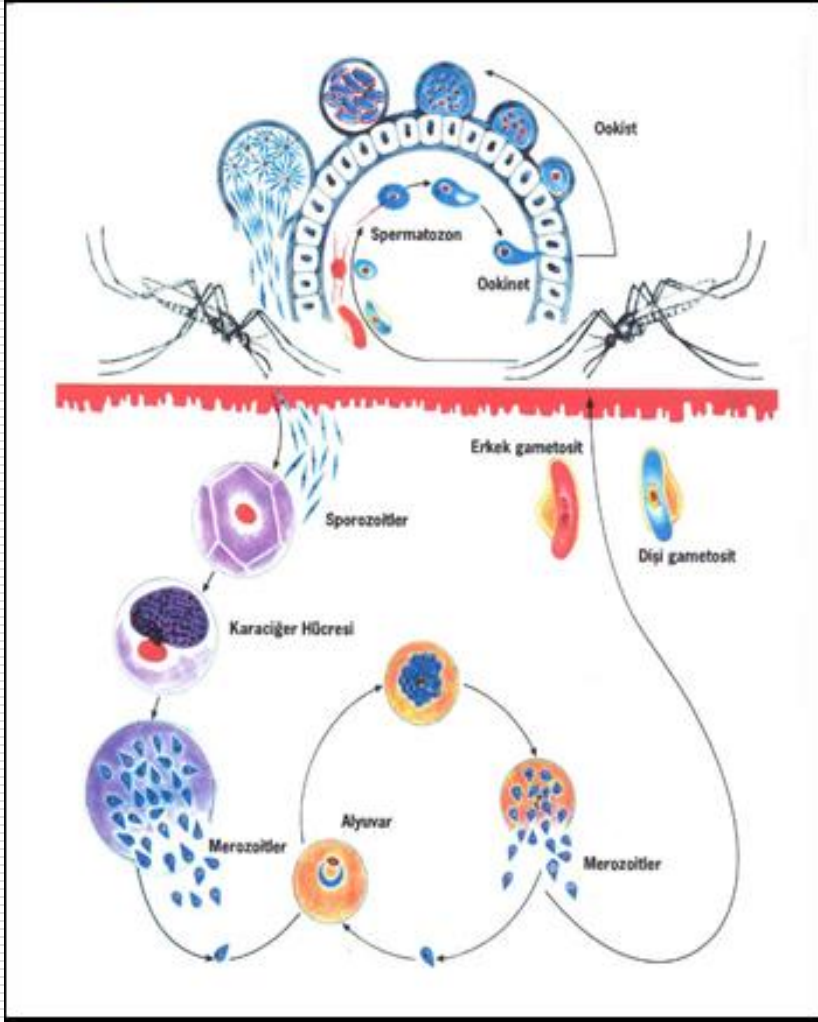
VERİLERDEN YOKSUNLUK

YOKSULLUK VE SITMA HARİTALARI

SİVRİSİNEK VE SITMA ERADİKASYON VE ELİMİNASYONU

Şekil 1. PARAZİTİN YAŞAM DÖNGÜSÜ

□ 20. Yüzyıl ilk yarısındaki buluşlar sonunda, 1955'de eradikasyon kararı alınmış, 1969 bunun olanaklı olmadığı kabul edilmiş

□ Dünyanın en küçük çok hücrelilerinden olan **SİVRİSİNEK**

Dünyadaki 8,07 milyar insan, 110 trilyonluk sivrisinek ordusu saldırgan ve 15 ölümcül biyolojik silahı var

□ Dünyanın en basit tek hücrelilerinden olan **PLAZMODİUM** işbirliği ile oluşan bir hastalık **EVRİM YETENEĞİ ÇOK YÜKSEK İKİ CANLI**

□ Sıtma bugünkü anlayış ve bilgilerimizle daha uzun yıllar insanlığı tehdit etmeye devam edecek

CUMHURİYET ÖNCESİ

- 19. YY Osmanlı'nın en buhranlı dönemi
- Sürekli dıştan göç alan, içerde de üretici gücü olmayan yoksun ve yoksul bir halk
- Yaygın bir sağlık örgütü ve hizmeti yok
- 20. YY başında sıtmaya ilişkin sınırlı bazı çabalara rastlansa da etkili değil

HALKIN %70-80'İ SITMALI

KURULUŞ YILLARI

- Atatürk'ün sağlık hizmetlerine verdiği önem
 - Halkın sağlık düzeyini beklediğinden umduğundan çok daha kötü bulmuş
 - Çağdaşlaşmanın temel hedef ve göstergelerinden biri sağlık hizmet ve düzeyi olduğunu kabul ediyor
 - Milletimizin sağlığını korumak ve desteklemek devletin ilk görevidir
- 2 Mayıs 1920 Sağlık Bakanlığı kurulmuş
- Atatürk'ün sıtmaya verdiği önem
- Sağlık bakanlığı programlarında ve kongrelerde ana konulardan birisi sıtma

Dr.İ.T.Öngören 1 Temmuz 1927 Sıtma Kampanyası Kaynak
M.Özata ATATÜRK VE HEKİMLER

SITMANIN KONTROL ALTINA ALINMASI

- ❑ Adnan Adıvar “Birinci İcra Vekilleri Heyeti Programı”
- ❑ Dr. Refik Saydam ile 7 kanun tasarısı hazırlanıyor
- ❑ Siyasi kararlılık ve takip

- ✓ (5 Mayıs 1926/826) **Etıbbanın Sıtma Enstitülerinde Staj Mecburiyeti Hakkındaki Kanun**
- ✓ (13 Mayıs 1926/839) **Sıtma Mücadele Kanunu**
- ✓ (6 Haziran 1935/ 2767) **Sıtma ve Frengi İlaçları Hakkında Kanun**
- ✓ (11 Haziran 1936/ 3030) **Çeltik Ekimi Kanunu;**
İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI(1939-45)
 - ❖ Kaynak, terapötik ajan ve personel e insektisit sıkıntısı
 - ❖ **1942 Cumhuriyet tarihinin en yüksek sayısı 146.077**

SITMANIN KONTROL ALTINA ALINMASI

- ❑ (1946- 4862) **Sıtma Savaş Genel Müdürlüğü** kurulması
- ❑ Bölge ve il başkanlıklarının yaygınlaştırılması
- ❑ Enstitü ve eğitim araştırma merkezlerinin kurulması
- ❑ Bakanlığın parasal kaynaklarının 1/3 sıtmaya ayrılıyor
- ❖ **Etkili bir parazit mücadelesi**

(1925-36 yılları arasında 5 Milyona yakın olgu bulunup tedavi edilmiş)

1946-1947-1948 yılda ortalama 2 milyon olgu yakalanıyor ve tedavi ediliyordu

- ❖ **Etkili bir vektör mücadelesi ve çevre müdahalesi**

6-8 milyon nüfusta ev içi püskürtme

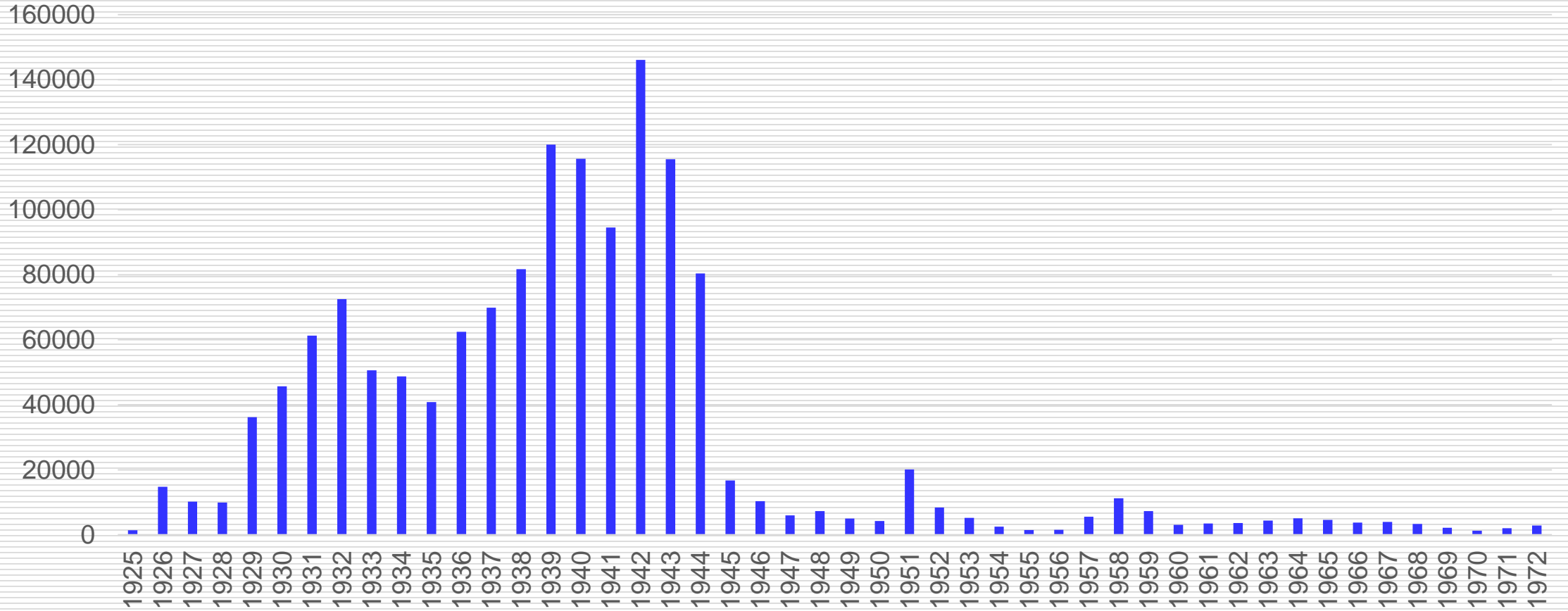
Larvisit uygulaması/çevre düzenleme ve bataklık kurutma

- ❑ 1957 Eradikasyon programının başlatılması

1970'lerde sıtmanın kontrol altında olduğu ve ülkenin %93'ünde yerli bulaşın kesildiği bir duruma ulaşıyor

TÜRKİYE'DE SİTMANIN YILLARA DAĞILIMI

1925-1972

SON İKİ SALGIN

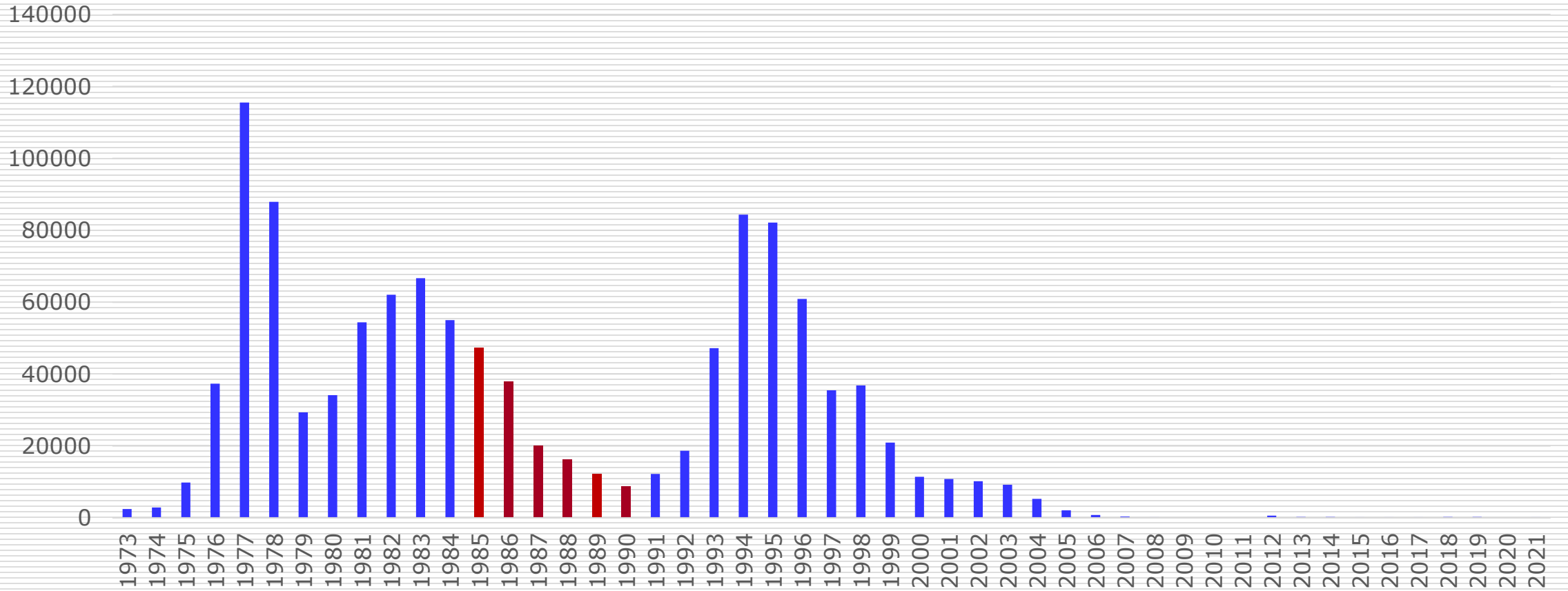
- ❑ **Dikey örgütün kaldırılması**
 - 1969 Sıtma savaşına siyasi desteğin çekilmesi
 - 1982 Genel müdürlük statüsünün kaldırılması
 - 1983 İl teşkilatlarının kaldırılması
 - 1989 181 Sayılı KHK
- ❑ **Parazit mücadelesinin ihmali**
- ❑ **Sivrisineğin DDT ve Actellic'e direnç kazanması, Malationun toplumca reddi**
- ❑ **Büyük sulama projelerinin gerçekleştirilmesi ve sulu tarımın yaygınlaşması**
- ❑ **İç ve dış nüfus Hareketleri**

Str.1A ve Str1B arasında **masa tenisi ilişkisi** kurulması (**GÖÇER İŞÇİ**)
- ❑ **1977 ÇUKUROVA** odaklı
- ❑ **1993-1996 GÜNEYDOĞU ANADOLU** odaklı

Sıtmanın kontrol dışı olduğu yıllar(1974-2004)

TÜRKİYE'DE SİTMANIN YILLARA DAĞILIMI

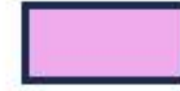
1973-2021

Şekil 2: TÜRKİYE'DE SITMA BÖLGELERİ (1977)

Strata IA

Strata IB

Strata II

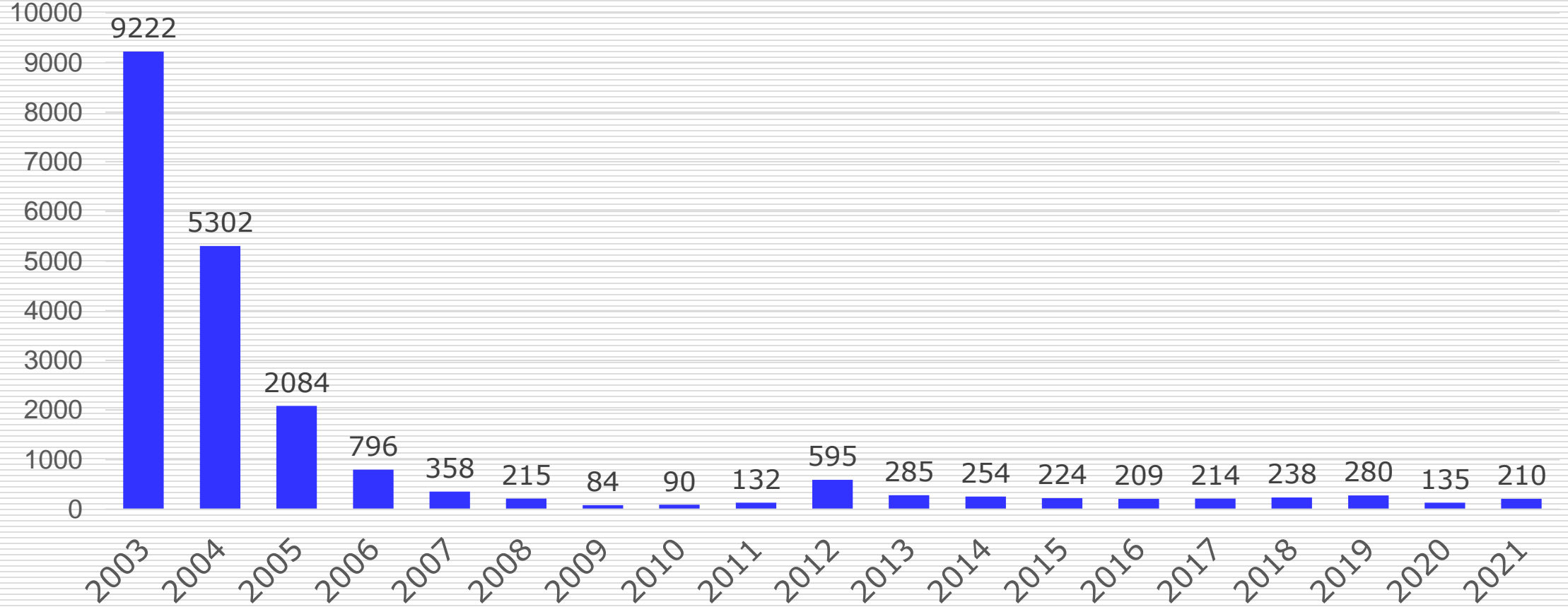

Strata III

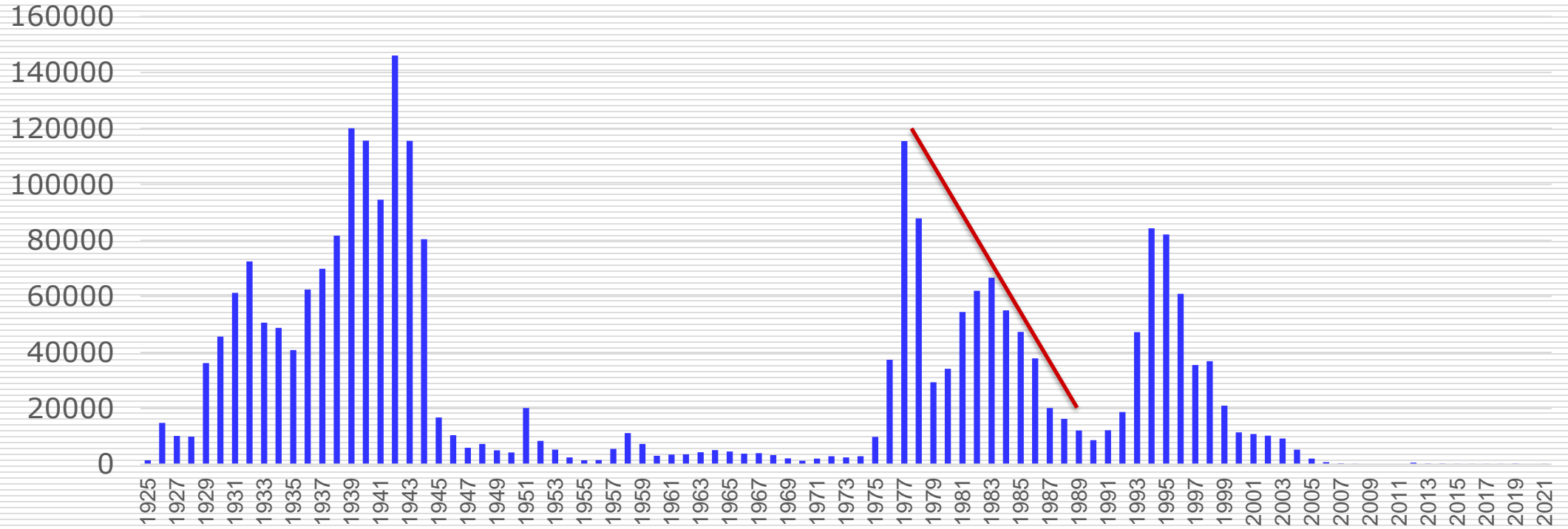

Strata IV

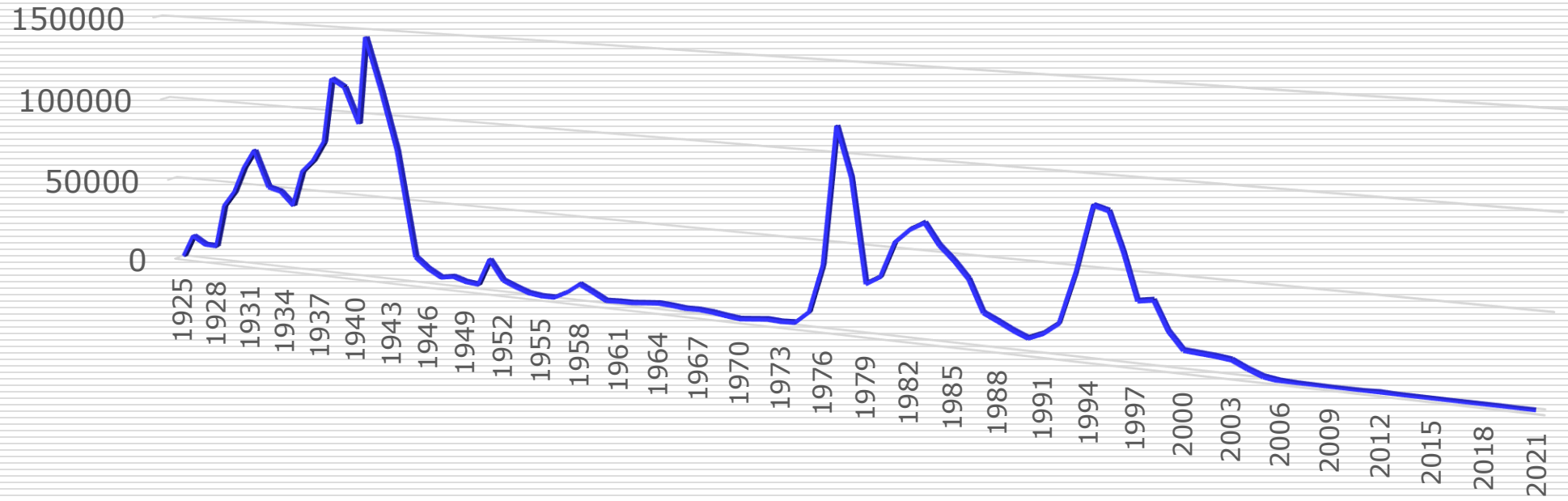
TÜRKİYE'DE SİTMA OLGULARININ YILLARA DAĞILIMI (2003-2021)

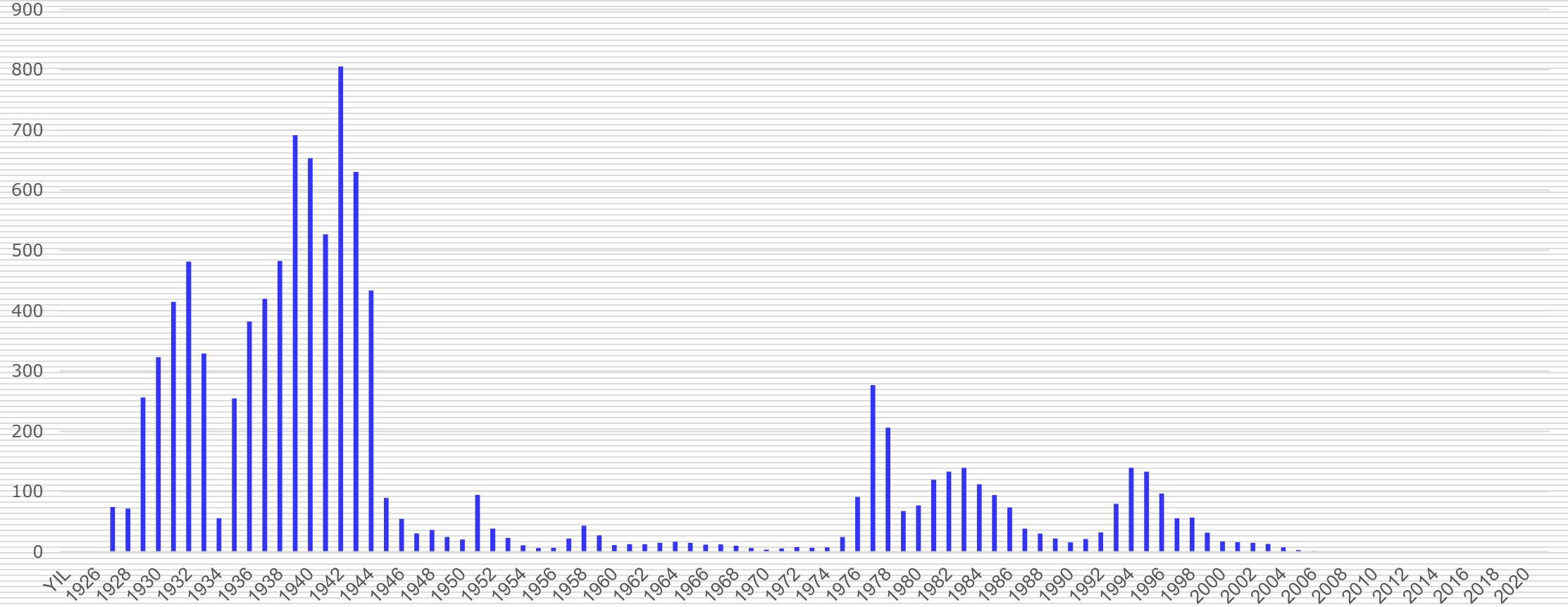
TÜRKİYE'DE SİTMA OLGULARININ YILLARA DAĞILIMI (1925-2021)

TÜRKİYE'DE SİTMA OLGULARININ YILLARA DAĞILIMI (1925-2021)

TÜRKİYE'DE SİTMA OLGULARININ SIKLIKLARI (1/ 100.000)-(1927-2021)

100 YILLIK DEĞERLENDİRME

- Gelişmiş ülkelere göre 50 yıllık bir gecikme ile erişilmiş olsa da, halkın %70-80'ninin sıtmalılı olduğu bir durumdan, sıtmanın elimine edildiği bir duruma ulaşılmıştır ve genel bilanço olarak başarılıdır
- Son yıllara egemen olan **büyük iyimserlik** ve bunun getirdiği **farkındasızlık** ile Türkiye'de yerli vaka kaydı bildirilmemekte ve sıtma elimine edilmiş gözükmektedir.

İÇİNDE BULUNDUĞUMUZ KOŞULLAR

- Kahramanmaraş depremi
- Komşu ülkelerdeki savaş ve iç karışıklıklar
- 10 Milyonu aşan kaçak sığınmacı
- İklim değişikliği
- Ekonomik kriz
- 100 milyona yakın sınır geçişi
- Milyonlarca TIR geçişi
- İyimserlik ve farkındasızlık
- Örgütsüzlük, yetişmiş personel yokluğu

ÖNERİLER

- ❑ Sürveyanslar (Atif, pasif/takviyeli pasif)
- ❑ Vektör mücadelesi ve bütünlüğü özellikle çevre düzenleme çalışmaları
- ❑ Güçlü merkez örgüt ve kadro
- ❑ Hıfzıssıhha ve Adana sıtma enstitüsü yeniden kurulması Diyarbakır, Samsun ve İzmir'de enstitüler kurulması Adana, Diyarbakır, Samsun ve İzmir' üniversitelerinde tropikal hastalıklar eğitim ve araştırma merkezleri kurulmalıdır.
- ❑ Malaryolog, sıtma epidemiyoloğu, entemolog, esnektisit uzmanı/ kimyagerleri yetiştirilmek üzere ciddi bir program yapılmalıdır
- ❑ Bu haliyle dikey örgütlenmeye geçişe gerek yok. Ancak salgın halinde kapsama alınacak illerde geçmiştekinin aynısı dikey örgüt kurulması

TEŞEKKÜRLER